

До питання організації обміну електронними та інформаційними ресурсами

Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського разом з Інформаційно-бібліотечною радою НАН України 27 квітня 1999 р. провели семінар з питань інформаційного забезпечення наукових досліджень у Академії. Крім членів Ради, були присутні заступники директорів з наукової роботи і вчені секретарі інститутів, завбібліотеками та іншими науково-інформаційними підрозділами, голови інформаційно-бібліотечних рад наукових установ.

Відкриваючи семінар, генеральний директор НБУВ, акад. НАН України О.С.Онищенко підкреслив, що Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського як головна науково-інформаційна установа мережі академічних бібліотек постійно тримає в полі зору питання формування і підтримки відповідного рівня інформаційних ресурсів. Одним із своїх головних завдань Бібліотека вважає забезпечення розвитку книгозбірень та інших інформаційних підрозділів інститутів Академії як єдиної інформаційної системи.

Охарактеризувавши стан комплектування традиційними джерелами інформації - вітчизняними та зарубіжними книгами і періодичними виданнями - як такий, що має багато складнощів, О.С.Онищенко наголосив на необхідності своєчасного придбання й т.зв. нетрадиційних джерел інформації - масивів інформаційних матеріалів провідних інформаційних центрів світу, які видаються на оптичних компакт-дисках, а також журналів, збірників, бюлетенів, котрі виходять лише в електронній формі. Директор НБУВ зазначив, що її читачі повільніше, ніж хотілося б, але все ж набувають практику

одержання інформації по комп'ютерних мережах.

Бази даних власної генерації, які створюються в інститутах, є найважливішою складовою системи інформаційного забезпечення, - підкреслив О.С.Онищенко. Оперативна актуалізація змісту (щотижня, щомісяця), перегляд для них широкого кола джерел, відображення матеріалів конференцій, симпозіумів, нарад, матеріалів з вузькофахових та малотиражних видань, оглядово-аналітичних інформаційних продуктів, підготовлених провідними вченими наукових установ, що містять, як правило, не лише узагальнення фактів, викладених у наукових публікаціях, а й відомості про нові результати, отримані в процесі досліджень інституту - все це робить таку інформацію унікальною і викликає найбільший інтерес для обміну.

Керівник Національної бібліотеки вважає, що відомості про створювані інститутами бази даних відкритого користування можуть бути і на її сервері. Перспективним напрямом активізації інформаційного обміну, на його думку, є перенос баз даних на компактні оптичні диски й розвиток CD-ROM-технологій.

Оскільки більшість інститутів має власну видавничу базу, нагальною стає й проблема централізованого надходження до головної академічної бібліотеки електронних версій видань цих установ. При вирішенні питань авторського права на копірайт реальною стає перспектива накопичення в НБУВ бібліотеки електронної наукової літератури. Ці документи - бази даних власної генерації, електронні версії книг і журналів, зазначив О.С.Онищенко, можуть стати підґрунтям міжнародного обміну електронними виданнями.

Промовець запропонував конкретні пункти до проекту рішення, спрямовані на створення електронної бібліотеки наукової літератури (текст рішення подано нижче).

Докладний аналіз стану інформаційної роботи в установах НАН України, їх готовності до впровадження нових інформаційних технологій (ІТ), зокрема технології доставки документів на основі сучасних телекомунікаційних засобів, а також перспективи докорінного покращення інформаційного обслуговування внаслідок побудови єдиної автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи було здійснено в доповіді голови Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, члена Президії

НАН України акад. В.В.Немошкаленка. Він підкреслив особливу перспективність впровадження в НБУВ автоматизованої технології реферування наукових видань України, яка забезпечує відбиття їх у складі комплексу БД бібліотеки та подання в українському реферативному журналі «Джерело». Доповідач проаналізував процес створення в розвинених країнах світу «бібліотек без стін», використання інформаційного потенціалу електронних бібліотек практично в усіх суспільно значущих сферах діяльності і, користуючись присутністю представників наукових установ Академії, закликав їх сприяти формуванню в НБУВ електронної наукової бібліотеки (текст доповіді друкується в цьому номері журналу).

Директор Інституту проблем ресторації інформації НАН України чл.-кор. В.В.Петров спинився на проблемі використання баз даних світового співтовариства для підвищення повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб науковців. Він, зокрема, повідомив, що ІПРІ може надавати інститутам Академії бази даних «Current Contents», де подається найоперативніша інформація про результати досліджень зарубіжних учених. Низький індекс цитування українських науковців пояснюється недостатнім відображенням їх праць у престижних світових виданнях. Як вихід з цього, доповідач бачить включення УРЖ «Джерело» до числа видань, які відбиваються у матеріалах Інституту наукової інформації США. Практичні кроки в цьому напрямі здійснюються.

Керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ к.т.н. Л.Й.Костенко повідомив про інформаційні продукти Бібліотеки, що можуть передаватися до науково-дослідних установ НАН України. Серед них:

- ЕК поточних надходжень до фондів НБУВ з 1994 р. (100 тис. бібліографічних записів);
- ЕК дисертацій, що надходять до Бібліотеки з 1993 р. (15 тис. записів);
- ЕК авторефератів дисертацій надходження з 1993 р. (≈20 тис. записів);
- БД «Реферати наукових видань України» - надходження з 1998 р. (6 тис. записів);
- електронна картотека видань СРСР з 1980 р. (≈ 800 тис. записів).

Натомість НБУВ могла б отримувати від бібліотек НДУ електронні картотеки праць співробітників і комп'ютерні версії їх повних публікацій. За

згодою авторів ці публікації можуть бути подані на WEB-сервері НБУВ, що сприяло б їх поширенню по глобальних комп'ютерних мережах і підвищенню авторитету української науки.

Представники інститутів, завбібліотеками й відділами НТІ зацікавлено обговорювали можливості застосування нових ІТ, використання глобальних інформаційних мереж для покращення інформаційного забезпечення науковців.

Зокрема, присутні виявили великий інтерес до досвіду бібліотеки Головної астрономічної обсерваторії (ГАО) НАН України. Активізація роботи зі створення інформаційних ресурсів установи сприяла пошуків інформаційних контактів з організаціями спорідненого профілю інших країн, - розповіла завідувача книгозбірнею Н.В.Печерога.

У ГАО робота бібліотеки з інформаційного забезпечення наукових досліджень проводиться у взаємодії з її іншими інформаційними службами, зокрема відділом НТІ, де накопичуються значні масиви необхідної інформації. Безпосередньо в бібліотеці з 1994 р. здійснюється наповнення ЕК, в який вводяться не лише нові надходження документів, а й найбільш інформативні ретроспективні частини фонду. Створено БД праць співробітників обсерваторії, фактографічні, ретроспективні бібліографічні БД за тематикою наукових досліджень установи. На її WEB-сторінці подано інформацію про бібліотеку та інші інформаційні підрозділи, їх інформаційні ресурси, електронні видання установи. Читачі мають доступ до інформаційних ресурсів «Internet», зокрема до БД, каталогів, електронних книг і періодичних видань міжнародних астрономічних центрів та бібліотек. Використовуючи електронну пошту, бібліотека Обсерваторії обмінюється повідомленнями, замовляє літературу в книгозбірнях астрономічних установ світу.

Учасники семінару дійшли згоди, що досвід роботи бібліотеки ГАО доцільно використовувати як апробоване рішення при вдосконаленні інформаційної інфраструктури НДУ НАН України.

Внаслідок обговорення доповіді і виступів учасниками семінару прийнято таке рішення:

РІШЕННЯ

семінару з питань організації обміну електронними інформаційними ресурсами в системі бібліотек та інших науково-інформаційних підрозділів НАН України

Обговоривши стан інформаційної складової розвитку науки і відзначивши певні позитивні зрушення у впровадженні новітніх інформаційних технологій, учасники семінару прийняли рішення:

1. Просити науково-дослідні установи НАН України, більшість яких добре оснащено комп'ютерною технікою і мають канали виходу в Internet, знайти можливості для забезпечення бібліотек та інших науково-інформаційних підрозділів комп'ютерами і телекомунікаційними засобами для забезпечення сучасного рівня інформаційного обслуговування науковців і технологічної підтримки обміну електронними інформаційними ресурсами в системі НАН України.

2. Доручити НБУВ організувати передачу в НДУ НАН України:

- копій ЕК та тематичних фрагментів БД видань СРСР-СНД за 1980 - 1996 рр.;

- файлів з бібліографічними списками поточних надходжень до бібліотеки у форматі каталожних карток і у форматі UNIMARC.

3. Рекомендувати НДУ НАН України організувати передачу до НБУВ загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів (комп'ютерних версій монографій, журналів, матеріалів конференцій, препринтів, авторефератів дисертацій, перекладів з іноземної мови, картотек праць співробітників тощо) для створення електронної наукової бібліотеки НАН України.

4. Доручити НБУВ:

- разом із Відділенням інформатики НАН України вирішити питання про ліцензійне програмне забезпечення для інтегрованої інформаційної системи НАН України;

- разом з Відділенням літератури, мови та мистецтвознавства НАН України вирішити питання про лінгвістичне забезпечення інтегрованої інформаційної системи НАН України;

- разом з Інститутом держави і права ім. В.М.Корецького НАН України з'ясувати питання авторського права при передачі матеріалів до електронної наукової бібліотеки НАН України.

5. Рекомендувати голові Інформаційно-бібліотечної ради акад. НАН України В.В.Немошкаленку і генеральному директору НБУВ, акад. НАН України О.С.Онищенку підготувати на розгляд Президії НАН України питання про створення «Електронної наукової бібліотеки НАН України».

*Алла Свобода,
учений секретар
Бібліотечної ради НАН України,
Леонід Костенко,
к.т.н.,*

керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ